

УДК 336.71

Діденко О.М.,
к.е.н., директор з питань роздрібного бізнесу
Харківської обласної дирекції АТ «Райфайзен банк Аваль»

ІНДИКАТОРИ ОЦІНКИ ІНТЕНСИВНОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРАЇНІ

Didenko O.M.,
cand.sc.(econ.), director of retail business
Kharkiv Regional Directorate of JSC "Raiffeisen Bank Aval"

INDICATORS OF ESTIMATION OF REGULATION INTENSITY OF BANKING ACTIVITY IN THE COUNTRY

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку банківництва система державного регулювання реалізує низку функцій, які направлені на забезпечення розвитку банківського бізнесу та сприяння економічному зростанню національної економіки. Значною мірою регулювання банківської діяльності в країні передбачає встановлення певних обмежень та нормативів, які повинні обов'язково враховуватися банками в процесі реалізації їх бізнесу. Як показує світова практика, система регулювання банківської діяльності завжди направлена насамперед на забезпечення захисту прав вкладників і кредиторів банків та інших суб'єктів, які потенційно можуть зазнати втрат у разі погіршення фінансового стану банку, його неплатоспроможності тощо. В цьому випадку дія регулювального механізму в державі стосується різних аспектів діяльності банків, зокрема недопущення занадто ризикових банківських операцій, встановлення несправедливої ціни на банківські послуги, порушення правового поля діяльності банків, неконтрольованого зростання обсягів діяльності банків тощо.

Така ситуація має двозначне трактування. З одного боку, добре регульована діяльність банків у країні не призводить до виникнення кризових явищ, суттєвих дисбалансів на фінансових ринках, внаслідок чого зацікавлені учасники щодо банків не мають сумнівів у нормальному їх функціонуванні, а відтак впевнені у постійному економічному зростанні, добробуті та стабільності. По-друге, занадто регульована банківська діяльність, забезпечуючи інтереси всіх суб'єктів відносин з банками, окрім останніх, ставить під сумнів доцільність ведення банківського бізнесу в країні через суттєві його обмеження та перепони для успішної реалізації. Внаслідок цього власники банків згортатимуть свій бізнес, оскільки не бачитимуть перспектив для отримання належного рівня прибутків у занадто жорстких умовах ведення банківської діяльності. В цьому аспекті важливого значення набуває поняття інтенсивності регулювання банківської діяльності в країні, оскільки занадто високий її рівень стримує розвиток підприємництва в банківській сфері, що створює загрози для ефективної реалізації функцій банків у фінансовій системі країни. В кінцевому результаті суттєві обмеження діяльності банків створюють загрози для економічного зростання країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Слід відзначити, що зважаючи на актуальність та важливість дослідження, питання інтенсивності регулювання банківської діяльності у країнах світу, зокрема й в Україні, особливого значення набуває необхідність оцінювання її рівня в країні. На жаль, наразі відсутня достатня кількість напрацювань у цьому напрямку, а тому немає єдиного підходу до оцінювання інтенсивності регулювання банківської діяльності. Хоча варто відзначити низку праць зарубіжних науковців у заданому напрямку, серед яких варто виокремити спільні дослідження Д. Барта, Ж. Капріо та Р. Левіна [1], Й. Фанг, І. Хасан та К. Мартон [2], С. Нейшера і М. Кенділ [3], М. Резенде і Д. Ву [4], а також Ф. Бугені [5]. Щодо вітчизняної практики, то, на жаль, напрацювання у напрямку оцінювання рівня інтенсивності регулювання діяльності банків практично відсутні, хоча це питання на сьогодні активно обговорюється на різних рівнях. Враховуючи це, необхідною є розробка науково-методичного підходу до оцінювання інтенсивності регулювання діяльності банків у країні на основі використання сукупності індикаторів, які прямо або опосередковано характеризують рівень державного регулювання банківської діяльності.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у розробці науково-методичного підходу до оцінювання інтенсивності регулювання діяльності банків у країні на основі використання сукупності індикаторів, які прямо або опосередковано характеризують рівень державного регулювання банківської діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відзначимо, що на сьогодні досвід практиків та науковців, які досліджували питання інтенсивності регулювання банківської діяльності в країні, демонструє застосування чималого переліку кількісних індикаторів, які, однак, не дають інтегральної характеристики даного процесу. Тому на основі зарубіжного досвіду розглянемо та обґрунтуємо вибір

індикаторів, які мають безпосереднє відношення до оцінювання інтенсивності регулювання банківської діяльності в країні.

Окрему групу показників складають індикатори грошово-кредитного регулювання в країні, яке стосується здебільшого проведення сукупності заходів центральним банком і направлене на регулювання грошової маси в обороті, обсягів кредитування, відсоткових ставок та інших показників грошового обігу. Основною метою грошово-кредитного регулювання виступає забезпечення в країні стабільного економічного зростання, низьких темпів інфляції, достатнього рівня зайнятості тощо.

Центральний банк у процесі грошово-кредитного регулювання може застосовувати як прямі інструменти (адміністративні), так і опосередковані інструменти впливу (індикативні).

Прямі інструменти грошово-кредитного регулювання включають реалізацію механізмів готівкової емісії, встановлення центральним банком меж кредиту, пряме регулювання кредитної та депозитної діяльності банків, визначення відсоткової маржі банків тощо.

У той же час опосередковані інструменти центрального банку передбачають проведення операцій на відкритому ринку, регулювання нормативів банківських резервів, встановлення облікової ставки.

Облікова ставка є одним з інструментів монетарного регулювання, за допомогою якого центральний банк країни встановлює для суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир стосовно вартості залучених та розміщених грошових коштів на встановлений період. Б. Ванг [6], досліджуючи ефективність макропруденційної політики в Китаї, при проведенні регресійного аналізу як одну із змінних монетарної та макропруденційної політики використовує відсоткову ставку центрального банку країни. В той же час І. Агур [7] у дослідженні впливу монетарної політики на фінансову стійкість в оптимізаційній моделі визначає два основні вираження регулювання банківської діяльності центральним банком: відсоткову ставку та ідеальний регуляторний інструмент.

Поряд з виконанням функції основного орієнтира ціни на гроші в країні динаміка облікової ставки відображає напрямки зміни грошово-кредитного регулювання центральним банком, зокрема характеризує один з аспектів інтенсивності регулювання банківської діяльності. Облікова ставка визначає зацікавленість банків у кредитах рефінансування та потреби клієнтів цих банків у відповідних кредитах. Тобто через зміну облікової ставки центрального банку зменшується або збільшується пропозиція кредитних ресурсів на ринку. Зважаючи на це, збільшення облікової ставки означатиме підвищення рівня інтенсивності регулювання банківської діяльності, тобто центральний банк такими діями обмежуватиме ділову та економічну активність банків на ринку банківських послуг. Відповідно, при зменшенні облікової ставки центрального банку інтенсивність регулювання банківської діяльності можна визначити як таку, що зменшується, при одночасному зростанні маси грошей в обігу, попиту на інвестиційні ресурси та ін.

Облікова ставка центрального банку є не єдиним методом індикативного регулювання грошово-кредитного ринку в країні. В аспекті дослідження інтенсивності регулювання банківської діяльності до таких методів також належать політика обов'язкових резервних вимог та операції з рефінансування банків.

Між розміром резервів та банківськими операціями існує зв'язок, який впливає на діяльність банків. Обов'язкові (мінімальні) резерви представляють собою без відсоткові вклади банків у центральному банку країни, розмір яких встановлюється у певній пропорції до зобов'язань банків. При цьому резервування визначеної частини залучених коштів клієнтів є обов'язковим для всіх банків. Таким чином, через зміну нормативів обов'язкового резервування центральний банк може визначити можливості банків щодо використання акумульованих ресурсів. Відповідно, чим вищими є нормативи обов'язкового резервування, тим більш інтенсивним можна вважати регулювання банківської діяльності, яке здійснює центральний банк. Слід відзначити, що даний показник активно використовується науковцями при характеристиці регулювання банківської діяльності, серед яких: Е. Деміргук-Кунт [8], К. Товар [9], Ч. Лім [10], Р. Бльотевогель [11] та інші.

Нерозривно пов'язані з мінімальними резервними вимогами центрального банку і його операції з рефінансування банків. Основним завданням центрального банку в цьому випадку виступає забезпечення потреб банків у ліквідних коштах. Тобто на макрорівні рефінансування банків передбачає здійснення емісії грошей в обіг та, відповідно, розширення обсягів грошової маси, а на мікрорівні – розширює можливості банків щодо їх кредитно-інвестиційної діяльності, змінюючи відповідно загальну структуру активів. При застосуванні того чи іншого інструмента рефінансування центральний банк країни встановлює визначену плату за надані кошти, яка відображається у ставці рефінансування. Відповідно, зміни ставки рефінансування протягом певного періоду часу визначають її волатильність. У цьому випадку, чим більшою є волатильність ставки рефінансування, тим більш інтенсивною можна вважати регуляторну політику центрального банку по відношенню до діяльності банків. Різкі зміни ставок рефінансування центрального банку означатимуть його суттєвий рівень втручання у можливості банків здійснювати кредитно-інвестиційні операції та отримувати відповідні прибутки.

Поряд з резервними вимогами до банків інтенсивність регулювання банківської діяльності визначається також ступенем виконання вимог, які висуваються міжнародними органами з регулювання, зокрема Базельським комітетом з питань банківського нагляду. З метою стандартизації регулятивних положень та встановлення однакового розміру резервів капіталу для однакових обсягів ризиків у 1988 р. було прийнято Базель I. Пізніше, встановлені Базельським комітетом принципи банківського нагляду переглядалися, що відображалось у прийнятті нових правил та встановленні нових вимог до банків (Базель II та Базель III). Відповідно, такі дії свідчать про зростання інтенсивності регулювання діяльності банків, які прагнули бути активними на ринку банківських послуг та відповідати загальносвітовим тенденціям укрупнення банківського бізнесу. Враховуючи це, банківські системи країн, в яких повною мірою було реалізовано вимоги до банків, котрі ставилися Базельським комітетом з питань банківського нагляду, слід вважати як такі, що характеризуються вищим рівнем інтенсивності регулювання банківської діяльності. Відзначимо, що такі науковці, як І. Агур [7] та С. Нейша [3] в своїх дослідженнях використовують дані щодо виконання в країні вимог Базельського комітету з питань банківського нагляду в якості характеристики грошово-кредитної політики регулювальних органів.

У регулюванні банківської діяльності в країні можуть брати участь не тільки міжнародні органи з питань банківського нагляду, а й державні органи, важливе місце серед яких належить фонду гарантування вкладів клієнтів банків. Функціонування в країні системи гарантування вкладів клієнтів банків передбачає створення умов для захисту прав та законних інтересів вкладників банків, підвищення довіри клієнтів до банківської системи, стимулювання процесів залучення коштів до банків країни, існування ефективного механізму виведення неплатоспроможних банків із ринку банківських послуг та процедури ліквідації банків. Уже сам факт присутності фонду гарантування вкладів клієнтів банків у країні, не кажучи про встановлення вимог щодо обов'язкової участі банків у ньому, свідчить про підвищені вимоги до діяльності банків у цій країні. Наявність фонду гарантування вкладів клієнтів банків у країні, а також наявність вимоги щодо обов'язковості участі банків в ньому, засвідчують присутність більш інтенсивного регулювання банківської діяльності в таких країнах порівняно з банківськими системами країн, де відповідний фонд відсутній. Так, Дж. Барт, Дж. Капріо, Р. Левін [1] у дослідженні особливостей банківського регулювання та нагляду у 180 країнах за період 1999–2011 рр. проводять оцінку регуляторної та наглядової політик по відношенню до банків на основі пакета запитань, які охоплюють значний обсяг інформації. Зокрема, поряд з питаннями щодо дозволених банківських операцій в країні, вимог до капіталу банків, розкриття інформації про банки, наявності бар'єрів для входження на ринок науковці оцінюють регулювання в країні через питання, пов'язані з існуванням фонду гарантування вкладів, повноваженнями фонду, історією діяльності фонду. В той же час Л. Маркез, Р. Корреа та Х. Сапріза [12], досліджуючи світовий досвід зв'язку між державною підтримкою та прийняттям ризиків у банківському секторі, в ролі контрольних змінних, які описують банківське регулювання в країні, використовують присутність системи гарантування вкладів та рівень вимог до капіталу банків.

Ще одним фактором, який демонструє інтенсивність регулювання банківської діяльності у країні, є наявність у банків обмежень щодо здійснення певних видів операцій, зокрема наявність обмежень відсоткових ставок по кредитах і депозитах. Так, Дж. Барт та інші [1], Т. Погосян [14], Ч. Лім [10], Л. Маркез та інші [13] у своїх дослідженнях значну увагу приділяють присутності у банківській системі країни обмежень на здійснення певного виду операцій банками, оскільки регулятори банків у країні можуть визначати як перелік дозволених їм операцій, так і утворення, в яких банки можуть брати участь.

Зауважимо, що поряд з іншими формами державного регулювання банківської діяльності, актуальність встановлення найвищих допустимих значень за кредитними відсотковими ставками банків останнім часом зменшується. Найбільш розвинуті країни та зростаюча кількість країн, що розвиваються, продовжують лібералізувати свої наглядові політики. В той же час у деяких країнах недавня світова фінансова криза гостро поставила питання про доцільність встановлення "стелі" за кредитними відсотковими ставками як засобу захисту клієнтів. Тому при оцінюванні рівня інтенсивності регулювання діяльності банків у країні необхідно враховувати наявність таких обмежень для банків, враховуючи той факт, що на сьогодні близько 80 країн світу використовують різні форми обмежень відсоткових ставок за кредитними операціями.

Поряд з розглянутими показниками, в методології Інституту Фрейзера при розрахунку Індексу Економічної Свободи у світі [15] використовується рейтингова оцінка рівня контролю відсоткових ставок та присутності негативних відсоткових ставок у банківській системі країни.

Як бачимо, у даному випадку поряд з обмеженнями відсоткових ставок по кредитах і депозитах, при оцінюванні інтенсивності регулювання відсоткових ставок слід враховувати і наявність від'ємних реальних відсоткових ставок. Реальна відсоткова ставка є номінальною відсотковою ставкою, яка коригується на очікувані зміни у рівні цін, а тому точніше відображає справжню вартість отримання відсоткових коштів клієнтом банку. Тому від'ємні реальні відсоткові ставки означають проведення більш жорсткої політики державними наглядовими органами, що свідчать про присутність в країні доволі інтенсивного регулювання банківської діяльності.

У той же час фахівці Інституту Фрейзера [15] при оцінюванні регулювання кредитних ринків використовують також показники, які характеризують обсяги кредитів, наданих банками приватному сектору, та показники, що описують структуру власності банків. При цьому ці показники також розглядаються й іншими науковцями у своїх дослідженнях.

Щодо показника кредитів, наданих банками приватному сектору, то, наприклад, Р. Бльотевогель [11], визначаючи вплив монетарної політики на банківське кредитування, в ролі екзогенної змінної в моделі регресії використовує один з трьох типів банківського кредитування – кредитування приватного сектора, державне кредитування та короткострокове фінансування торгових операцій клієнтів. У банкоцентричній фінансовій системі країни зростання або зменшення відношення обсягів кредитування банками приватного сектора до ВВП виступатиме опосередкованим індикатором зміни інтенсивності регулювання банківської діяльності відповідними органами.

Поряд із зазначеним вище, комплексні дослідження Дж. Барта та інших [1] питань банківського регулювання та нагляду у різних країнах світу значну увагу зосереджують на структурі власності у банківській системі країни. Зокрема, науковці аналізують максимально можливу частку володіння одним власником у капіталі банку, можливість участі в капіталі банку споріднених осіб, регуляторні обмеження на володіння банком іншими учасниками фінансового ринку або навпаки.

Поряд з розглянутими показниками окремо слід дослідити показники, які також опосередковано відображають інтенсивність регулювання банківської діяльності в країні. Зокрема, до таких показників будуть належати такі, що визначають загальні умови ведення бізнесу в країні, макроекономічну ситуацію тощо. Розглянемо окремі з них.

Перш за все, до зазначеної групи показників входять показники, які використовуються фахівцями фондації Херітеджа [16] при розрахунку індексу економічної свободи. Для розрахунку Індексу Економічної Свободи використовують 10 якісних та кількісних факторів, що згруповані в чотири категорії: дотримання правових норм, державні обмеження, ефективність регулювання, відкритість ринків. Показники зазначених груп безумовно мають опосередкований вплив на регулювання банківської діяльності в країні, а відтак мають бути ґрунтовно розглянуті. Так, до них можемо віднести: права власності, свобода від корупції, свобода бізнесу, монетарна свобода, фінансова свобода.

Компонента "Права власності" представляє собою оцінювання можливостей суб'єктів акумулювати приватну власність, що гарантується прозорим законодавством та повністю підтримується державою. Отже, коли в країні створена та ефективно діє система законодавства та розроблений механізм захисту приватної власності, банки реалізують свої бізнес-стратегії у межах встановлених законодавчих вимог. За таких умов можна стверджувати, що рівень інтенсивності регулювання банківської діяльності є доволі високим, що спрямовано на захист прав власності суб'єктів фінансового ринку в цілому.

Корупція руйнує економічну свободу за рахунок відсутності надійності та визначеності в економічних відносинах. Фахівці фондації Херітеджа надають кількісну оцінку цій компоненті через її запозичення з Індексу сприйняття корупції (ІСК), що розраховується світовою громадською організацією "Трансперенсі Інтернешнл" для 183 країн світу. Схожим показником, що оцінює рівень корупції у країні, є показник "Контроль корупції" відповідно до методології Світового банку. Цей показник демонструє, наскільки публічна влада спрямована на задоволення приватних потреб, включаючи невеликі та значні за обсягом форми корупції, а також "захоплення" влади елітою або в межах визначених приватних інтересів. Урахування кількісного вимірювання корупції є необхідним в аспекті оцінювання інтенсивності регулювання діяльності банків, оскільки, чим нижчим є рівень корупції в країні, тим більш ефективною та інтенсивною можна вважати регуляторну політику державних органів, що також відображається і на меншому значенні відсоткової маржі банків.

Свобода бізнесу представляє собою загальний індикатор ефективності державного регулювання бізнесу. Кількісна оцінка показника отримується із сукупності оцінок складності відкриття, ведення та закриття бізнесу. Такі параметри, як складність процедури, тривалість та витрати, пов'язані з початком діяльності, веденням та закриттям бізнесу, зокрема банківського, опосередковано відображають регуляторну діяльність державних органів з питань банківського нагляду, а тому вказаний параметр має розглядатися в межах оцінювання інтенсивності регулювання банківської діяльності в країні.

Індикатор монетарної свободи поєднує в собі відображення цінової стабільності через оцінювання регулювання цін – як інфляція, так і регулювання цін змінюють активність на ринку. Цінова стабільність без втручань на мікрорівні є ідеальним станом для вільного ринку. Тому, чим більш регульованою є інфляція в країні, тим більше значення індикатора монетарної свободи для країни у відповідний період.

Ще одним індикатором відповідно до методології фондації Херітеджа, який опосередковано характеризує інтенсивність регулювання діяльності банків у країні, є індикатор фінансової свободи. Він оцінює ефективність банків і незалежність від державного контролю та втручання у фінансовий сектор. Банки, що перебувають у державній власності, та інші фінансові інститути, такі як страхові

компанії, зменшують рівень конкуренції та рівень доступних ресурсів у цілому. В ідеальному банківському та фінансовому середовищі, де присутність державного втручання є мінімальною, незалежний нагляд та регулювання за фінансовими інститутами з боку центрального банку обмежується лише забезпеченням виконання договірних зобов'язань та превенції здійснення шахрайських дій.

Поряд з уже розглянутими показниками, які опосередковано характеризують рівень інтенсивності регуляторних заходів з боку державних органів по відношенню до банків, відзначимо також й інші показники, які розраховуються фахівцями Світового банку. Зокрема, до них належать: показник дотримання правових норм, якість регулювання та ефективність держави.

Показник дотримання правових норм відображає ступінь, до якого суб'єкти можуть знаходитись та жити за правилами суспільства, та зокрема, якість виконання домовленостей, прав власності, поліцію та судову систему, а також рівень злочинності та насилля.

Індикатор якості регулювання відображає здатність держави створювати та впроваджувати якісні політики та регуляторні заходи, які сприяють розвитку приватного сектора.

Ефективність уряду оцінює якість надання комунальних послуг, якість державної служби та ступінь її незалежності від політичного тиску, якість розробки та впровадження політик, а також прихильність уряду до таких політик.

Окремим підходом до оцінювання інтенсивності регулювання діяльності банків у країні є здійснення оцінювання таких параметрів, як кадрове забезпечення процесу регулювання, державні витрати на реалізацію регуляторних заходів, частота застосування інструментів регулювання, санкції та штрафи для банків за порушення вимог нагляду та правового поля діяльності, витрати на реєстрацію та ліцензування банків та ін.

Так, Х. Джексон [17] у роботі "Інтенсивність регулювання у процесі регулювання ринків капіталу: попереднє порівняння підходів Канади та США" основну увагу звертає на два основні параметри: порівняння бюджетів та штату агенцій з регулювання ринку цінних паперів у США та Канаді; збір інформації щодо результатів здійснення примусових заходів з боку регуляторів у Канаді та США. У ролі індикаторів, які характеризують інтенсивність регулювання банківської діяльності, автором запропоновано використовувати наступні:

- кількість працівників у центральному банку або іншому регуляторі банківських відносин у країні;
- витрати на одиницю персоналу в органі регулювання банківської діяльності;
- обсяги санкцій різного характеру, які були застосовані до банків у процесі проведення регуляторної політики.

Таким чином, провівши дослідження досвіду використання різних індикаторів для оцінювання інтенсивності регулювання банківської діяльності в країні, відобразимо найбільш поширені показники у табл. 1.

Таблиця 1

Досвід використання науковцями показників оцінювання системи регулювання банківської діяльності у країні

Показник	Науковці / Світовий досвід використання
1	2
Облікова ставка центрального банку	Б. Ванг, І. Агур
Ставка обов'язкового резервування	Е. Деміргук-Кунт, К. Товар, Ч. Лім, Б. Ванг, Р. Бльотевогель, Т. Погосян
Волатильність ставки рефінансування	Б. Ванг
Впровадження принципів Базеля з питань банківського нагляду	І. Агур, С. Нейша
Наявність фонду гарантування вкладів клієнтів банків	Дж. Барт, Дж. Капріо, Р. Левін, Л. Маркез, Р. Корреа та Х. Сапріза
Обов'язковість участі банків у фонді гарантування вкладів клієнтів	
Обмеження відсоткових ставок по кредитах / депозитах	Дж. Барт, Дж. Капріо, Р. Левін, Т. Погосян, Ч. Лім, Л. Маркез, Р. Корреа та Х. Сапріза
Реальна процентна ставка	Методологія розрахунку Індексу Економічної Свободи у країнах світу
Спред між кредитною та депозитною відсотковими ставками банків	
Обсяг кредитів, що надані банками приватному сектору	Методологія Інституту Фрейзера, Р. Бльотевогель
Структура власності у банківській системі країни	Методологія Інституту Фрейзера, Дж. Барт, Дж. Капріо, Р. Левін
Санкції адміністративного чи фінансового характеру	Х. Джексон

продовження табл. 1

1	2
Кількість працівників у центральному банку	Х. Джексон
Права власності	Методологія фундації Херітеджа щодо розрахунку Індексу Економічної Свободи
Контроль корупції	
Монетарна свобода	
Свобода бізнесу	
Фінансова свобода	
Показник дотримання правових норм	Методологія Світового банку
Якість регулювання	
Ефективність уряду	
Витрати на реалізацію заходів з регулювання фінансових ринків	Х. Джексон
Реєстрація та ліцензування банків та доходи від цих операцій	Методологія центральних банків країн

Джерело: авторська розробка

З-поміж зазначеного переліку індикаторів у табл. 1, які пов'язані з характеристикою регулювання банківської діяльності в країні, слід виокремити ті показники, які безпосередню оцінюють інтенсивність регулювання діяльності банків, знаходяться у публічному доступі та відповідно мають бути включені в основу побудови інтегрального індикатора інтенсивності регулювання банківської діяльності в країні (табл. 2).

Таблиця 2

Показники, які включені в основу побудови інтегрального індикатора інтенсивності регулювання банківської діяльності в країні

Показник	Джерело
Ставка обов'язкового резервування	Офіційні інтернет-сайти центральних банків країн
Волатильність ставки рефінансування	Офіційні інтернет-сайти центральних банків країн
Впровадження принципів Базеля з питань банківського нагляду	Офіційні інтернет-сайти центральних банків країн Офіційний інтернет-сайт Банку міжнародних розрахунків
Наявність фонду гарантування вкладів клієнтів банків	Офіційні інтернет-сайти центральних банків країн Офіційні інтернет-сайти агенцій гарантування вкладів клієнтів
Обов'язковість участі банків у фонді гарантування вкладів клієнтів	
Обмеження відсоткових ставок по кредитах/ депозитах	Офіційні інтернет-сайти центральних банків країн
Реальна відсоткова ставка	Офіційний інтернет-сайт Світового банку
Відношення кількості працівників у центральному банку до кількості банків та їх філій	Офіційні інтернет-сайти центральних банків країн
Показник дотримання правових норм	Офіційний інтернет-сайт Світового банку
Показник фінансової свободи	Індекс Економічної Свободи за методологією фундації Херітеджа

Джерело: авторська розробка

Оскільки зазначені у табл. 2 показники мають різне кількісне вираження, для приведення їх у зівставний вигляд та для побудови інтегрального індикатора інтенсивності регулювання банківської діяльності необхідно провести нормалізацію на основі мінімаксного методу.

Для того, щоб інтенсивність регулювання за кожним з обраних показників вимірювалася однаково за шкалою від 0 до 1, проведемо нормалізацію показників за наступними формулами:

$$\frac{X_i - X_{\min}}{X_{\max} - X_{\min}}; \quad (1)$$

$$\frac{X_{\max} - X_i}{X_{\max} - X_{\min}}; \quad (2)$$

де X_i – значення показника регулювання в i -му році відповідної країни;

$X_{\min}$ – мінімальне значення показника регулювання за весь період дослідження в цілому серед аналізованих країн;

X_{max} – максимальне значення показника регулювання за весь період дослідження в цілому серед аналізованих країн.

Формула (1) використовується у тому випадку, коли більше значення показника регулювання відображає вищий ступінь інтенсивності регулювання банківської діяльності в країні, а формула (2) – якщо менше значення показника регулювання свідчить про вищий ступінь інтенсивності регулювання банківської діяльності з боку відповідних органів.

Відзначимо, що з переліку обраних нами показників регулювання для побудови інтегрального індикатора інтенсивності регулювання банківської діяльності, майже всі з них при збільшенні їх кількісних значень відображають зростання інтенсивності регуляторних заходів з боку відповідних органів. Проте такі показники, як реальна відсоткова ставка та показник фінансової свободи характеризують інтенсивність регулювання по-іншому та, відповідно, були нормалізовані з використанням формули (2).

У результаті нормалізації було отримано 11 стандартизованих показників регулювання діяльності банків (від 0 до 1), після чого здійснено їх сумування за формулою (3):

$$IIRBA = \sum_{i=1}^n RI_i, \quad (3)$$

де $IIRBA$ – інтегральний індикатор інтенсивності регулювання банківської діяльності в країні;

RI_i – один з одинадцяти показників регулювання, які включені в основу побудови інтегрального індикатора інтенсивності регулювання банківської діяльності;

n – кількість індикаторів, які включено до розрахунків (у нашому випадку їх 11).

Висновки з проведеного дослідження. Підбиваючи підсумок, зазначимо, що у роботі здійснено аналіз індикаторів оцінки інтенсивності регулювання банківської діяльності в країні. Зокрема, автором узагальнено досвід використання науковцями показників оцінювання системи регулювання банківської діяльності у країні. З усієї сукупності індикаторів, які пов'язані з характеристикою регулювання банківської діяльності в країні, виокремлено ті показники, які безпосередньо оцінюють інтенсивність регулювання діяльності банків, знаходяться у публічному доступі. Зазначені індикатори дозволили автору запропонувати науково-методичний підхід до оцінювання інтенсивності регулювання діяльності банків у країні.

Література

1. Barth J.R. Bank Regulation and Supervision in 180 Countries from 1999 to 2011 / J.R. Barth, G.Caprio, R. Levine // *Journal of Financial Economic Policy*, Emerald Group Publishing. – 2013. – Vol. 5 (2). – P. 111–219.
2. Fang Y. Bank efficiency in transition economies: recent evidence from South-Eastern Europe / Y. Fang, I. Hasan, K. Marton // *Bank of Finland Research Discussion Papers*. – 2011. – № 5. – 43 p.
3. Naceur S.M. The Impact of Capital Requirements on Banks' Cost of Intermediation and Performance: The Case of Egypt / S.M. Naceur, M. Kandil // *Journal of Economics and Business*. – 2009. – Vol.61, Issue 1. – P. 70–89.
4. Rezende M. The Effects of Supervision on Bank Performance: Evidence from Discontinuous Examination Frequencies [Electronic source] / M. Rezende, J. Wu. – Access mode : <http://ssrn.com/abstract=2135017>.
5. Bouheni F.B. The Effects Of Regulation And Supervision On European Banking Profitability And Risk: A Panel Data Investigation / F.B. Bouheni, H. Ameer at al. // *The Journal of Applied Business Research*. – 2014. – № 6. – Vol. 30. – P. 1655–1670.
6. Wang, B. How Effective are Macroprudential Policies in China? / B. Wang, T. Sun // *IMF Working Paper*. – 2013. – Vol. 13 (75). – 59 p.
7. Agur I. "Leaning Against the Wind" and the Timing of Monetary Policy / I. Agur, M. Demertzis // *IMF Working Paper*. – 2013. – Vol. 13 (86). – 29 p.
8. Demirgüç-Kunt, A. The Impact of Bank Regulations, Concentration, and Institutions on Bank Margins / A. Demirgüç-Kunt, L. Laeven, R. Levine // *World Bank Policy Research Working paper*. – 2003. – № 3030. – 57 p.
9. Tovar C.E. Credit Growth and the Effectiveness of Reserve Requirements and Other Macroprudential Instruments in Latin America / C. E. Tovar, M. Garcia-Escribano, M. V. Martin // *IMF Working Paper*. – 2012. – Vol. 12 (142). – 29 p.
10. Lim C.H. The Macroprudential Framework: Policy Responsiveness and Institutional Arrangements / C.H. Lim, I. Krznar, F. Lipinsky, A. Otani, X. Wu // *IMF Working Paper*. – 2013. – Vol. 13 (166). – 40 p.
11. Blotevogel R. Measuring and Mending Monetary Policy Effectiveness Under Capital Account Restrictions – Lessons from Mauritania / R. Blotevogel // *IMF Working Paper*. – 2013. – Vol. 13 (77). – 35 p.
12. Marcos, F. Measuring Regulatory Intensity by the Spanish Regions (1978–2009) / F. Marcos, J. Santaló, A. S. Graells // *InDret*. – 2010. – Vol. 4. – 39 p.
13. Marques L. B. International Evidence on Government Support and Risk Taking in the Banking Sector / L. B. Marques, R. Correa, H. Sapriza // *IMF Working Paper*. – 2013. – Vol. 13 (94). – 36 p.
14. Poghosyan, T. Financial Intermediation Costs in Low-Income Countries: The Role of Regulatory, Institutional, and Macroeconomic Factors / T. Poghosyan // *IMF Working Paper*. – 2012. – Vol. 12 (140). – 35 p.
15. Economic Freedom of the World [Electronic resource] / Fraser Institute. – Access mode : <http://www.freetheworld.com>. – Title from the screen
16. Index of Economic Freedom [Electronic resource] / The Heritage Foundation. – Access mode: <http://www.heritage.org>. – Title from the screen.

17. Jackson, H.E. Regulatory Intensity in the Regulation of Capital Markets: A Preliminary Comparison of Canadian and U.S. Approaches / H.E. Jackson // Research Study Commissioned by the Task Force to Modernize Securities Regulation in Canada. – 2006. – 56 p.

References

1. Barth, J.R., Caprio, G. and Levine, R. (2013), "Bank Regulation and Supervision in 180 Countries from 1999 to 2011", *Journal of Financial Economic Policy*, Emerald Group Publishing, Vol. 5 (2), pp. 111–219.
2. Fang, Y., Hasan I. and Marton, K. (2011), "Bank efficiency in transition economies: recent evidence from South-Eastern Europe", *Finland Research Discussion Papers*, no. 5, 43 p.
3. Naceur, S.M. and Kandil, M. (2009), "The Impact of Capital Requirements on Banks' Cost of Intermediation and Performance: The Case of Egypt", *Journal of Economics and Business*, Vol. 61, Issue 1, pp. 70–89.
4. Rezende, M. and Wu, J. (2014), "The Effects of Supervision on Bank Performance: Evidence from Discontinuous Examination Frequencies", available at : <http://ssrn.com/abstract=2135017>
5. Bouheni, F.B., Ameer, H. et al. (2014), "The Effects Of Regulation And Supervision On European Banking Profitability And Risk: A Panel Data Investigation", *The Journal of Applied Business Research*, no. 6, Vol. 30, pp. 1655–1670.
6. Wang, B. and Sun, T. (2013), "How Effective are Macroprudential Policies in China?", *IMF Working Paper*, Vol. 13 (75), 59 p.
7. Agur, I. and Demertzis, M. (2013), "Leaning Against the Wind" and the Timing of Monetary Policy", *IMF Working Paper*, Vol. 13 (86), 29 p.
8. Demirgüç-Kunt, A., Laeven, L. and Levine, R. (2003), "The Impact of Bank Regulations, Concentration, and Institutions on Bank Margins", *World Bank Policy Research Working paper*, no. 3030, 57 p.
9. Tovar, C.E., Garcia-Escribano, M. and Martin, M.V. (2012), "Credit Growth and the Effectiveness of Reserve Requirements and Other Macroprudential Instruments in Latin America", *IMF Working Paper*, Vol. 12 (142), 29 p.
10. Lim, C.H., Krznar, F., Lipinsky, Otani, A. and Wu, X. (2013), "The Macroprudential Framework: Policy Responsiveness and Institutional Arrangements", *IMF Working Paper*, Vol. 13 (166), 40 p.
11. Blotevogel, R. (2013), "Measuring and Mending Monetary Policy Effectiveness Under Capital Account Restrictions – Lessons from Mauritania", *IMF Working Paper*, Vol. 13 (77), 35 p.
12. Marcos, F., Santaló, J. and Graells, A.S. (2010), "Measuring Regulatory Intensity by the Spanish Regions (1978–2009)", *InDret*, Vol. 4, 39 p.
13. Marques, L. B., Correa, R. and Sapriza, H. (2013), "International Evidence on Government Support and Risk Taking in the Banking Sector", *IMF Working Paper*, Vol. 13 (94), 36 p.
14. Poghosyan, T. (2012), "Financial Intermediation Costs in Low-Income Countries: The Role of Regulatory, Institutional, and Macroeconomic Factors", *IMF Working Paper*, Vol. 12 (140), 35 p.
15. Economic Freedom of the World, Fraser Institute website, available at : <http://freetheworld.com>
16. Index of Economic Freedom, The Heritage Foundation website, available at <http://heritage.org>
17. Jackson, H.E. (2006), "Regulatory Intensity in the Regulation of Capital Markets: A Preliminary Comparison of Canadian and U.S. Approaches", *Research Study Commissioned by the Task Force to Modernize Securities Regulation in Canada*, 56 p.

УДК 336.71(045)

Лобачева І.Ф.,
к.пед.н., доцент кафедри фінансового контролю та аналізу
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Lobacheva I.F.,
cand.sc.(pedagogical), assistant professor of the
department of financial control and analysis
Vinnytsya Institute of Trade and Economics
of Kyiv National University of Trade and Economy

DIAGNOSTICS OF FINANCIAL BANKING INSTITUTIONS IN MODERN CONDITIONS

Постановка проблеми. Формування сучасної ринкової фінансово-кредитної системи вимагає від банківських установ підвищення ефективності своєї діяльності, конкурентоспроможності банківських інструментів та послуг на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання й управління банківською діяльністю. У таких умовах значна роль відводиться фінансовому аналізу діяльності банку, за допомогою якого обґрунтовуються стратегія та тактика його розвитку, уточнюються плани та управлінські рішення, здійснюється контроль за їх